

از شرق به غرب
سفر به دور دنیا و

ایران

تألیف

آرنولد توین بی

ترجمه

محمد حسین آریا

انتشارات امیر

۶۰۲

سرشناسه: توین بی، آرنولد جوزف، ۱۸۸۹ - ۱۹۷۵ م.
عنوان و نام پدیدآورنده: از شرق به غرب: سفر به دور دنیا و ایران / تألیف آرنولد توین بی؛
ترجمه محمدحسین آریا.

مشخصات نشر: تهران: اساطیر، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۳۸۴ ص (انتشارات اساطیر، ۶۰۲)
شابک: 3 - 531 - 331 - 964 - 978 - ISBN

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا
عنوان اصلی: East to west: A journey round the world, 1958.
موضوع: سفرنامه -- سفر به دور دنیا
Voyages around the world.

شناسه افزوده: آریا لرستانی، محمدحسین، ۱۳۱۵ - ۱۳۹۰، مترجم.
رده بندی کنگره: G۴۴۰
رده بندی دیویی: ۹۱۰ / ۴۱
شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۳۳۳۶۹

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

انتشارات اساطیر

از شرق به غرب

سفر به دور دنیا و ایران

تألیف: آرنولد توین بی

ترجمه: محمدحسین آریا

چاپ اول: ۱۳۹۸

حروفچینی: نصرتی

لیتوگرافی: طیف نگار

چاپ: دیبا

خطاطی روی جلد: کاوه اخوین

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

شابک: 3 - 531 - 331 - 964 - 978 - ISBN

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

دفتر مرکزی: میدان فردوسی، ابتدای ایرانشهر، ساختمان ۱۰ (پلاک ۸ جدید)

نمایشگاه کتاب اساطیر: کریمخان، بین ایرانشهر و ماهشهر، پلاک ۱۲۸

تلفن: ۸۸۸۲۱۴۷۳ - ۸۸۳۰۰۱۴۸ نمابر: ۸۸۳۰۱۹۸۵

فهرست مطالب

۹	□ سخن ناشر .....
۱۱	□ پیشگفتار مترجم .....
۱۵	□ مقدمه مؤلف .....
۱۹	۱. قلعه کارتاخینا دو ایندیاس کلمبیا .....
۲۴	۲. اکوادور .....
۲۹	۳. انسان و آب در پرو .....
۳۴	۴. پورگاتورویو .....
۳۸	۵. شهر آرکیپا .....
۴۲	۶. دشت آلتی پلانو .....
۴۷	۷. سرزمین اینکا .....
۵۱	۸. ماچوپیکچو .....
۵۶	۹. جنگل بارانی آمازون .....
۶۰	۱۰. جزیره شمال .....
۶۴	۱۱. استرالیا در حاره .....
۶۸	۱۲. قاره مرموز .....
۷۴	۱۳. سفر زمینی .....
۷۸	۱۴. برهوت تابناک .....

۱۵. عبور از خط استوا ۸۳
۱۶. سرزمینی که مذاهب در آن با هم در صلح و صفایند ۸۸
۱۷. بورو بودور ۹۳
۱۸. جزیره امید ۹۷
۱۹. موسم چینی‌ها در جنوب شرق آسیا ۱۰۱
۲۰. نیم‌نگاهی به نیمه ویتنام ۱۰۵
۲۱. مانیل سیماگون ۱۰۹
۲۲. دیدار مجدد از هونگ‌کونگ ۱۱۳
۲۳. گذشته و آینده ژاپن ۱۱۷
۲۴. منظر دینی در ژاپن ۱۲۱
۲۵. هوکایدو ۱۲۶
۲۶. نبرد درخت و انسان ۱۳۰
۲۷. آنگکور ۱۳۴
۲۸. نگاهی گذرا به تایلند ۱۳۸
۲۹. نگاهی گذرا به برمه ۱۴۲
۳۰. راهب پیر ۱۴۶
۳۱. حقوق حیوانات ۱۵۰
۳۲. نقشه جدید هند ۱۵۴
۳۳. دست و پنجه نرم کردن با یک شبه قاره ۱۵۸
۳۴. بیداری بزرگ هندی ۱۶۲
۳۵. رودخانه‌های هند ۱۶۶
۳۶. معابد هند ۱۷۱
۳۷. قلعه‌های هند ۱۷۵
۳۸. شش روز در سیلان ۱۷۹
۳۹. تندیس سراوانا بلاگولا ۱۸۳
۴۰. آمریتسار و لاهور ۱۸۷

۱۹۰	۴۱. قندهار
۱۹۴	۴۲. مرزی که زایل می شود.
۱۹۸	۴۳. موهنجو - دارو و هاراپا
۲۰۲	۴۴. پرتاب شدن از کراچی به بیروت
۲۰۶	۴۵. حول و حوش اسرائیل (فلسطین اشغالی)
۲۱۱	۴۶. قلعه بوفورت
۲۱۴	۴۷. حوران و جبل دروز
۲۱۹	۴۸. عقبه
۲۲۴	۴۹. قدیس سرجیس و قدیس شمعون
۲۳۰	۵۰. کوه لبنان و خواهر محجوبش
۲۳۴	۵۱. دروز
۲۳۸	۵۲. جلاگرفتن هلال حاصلخیز
۲۴۲	۵۳. دلیل وجودی آشور
۲۴۶	۵۴. نجف
۲۵۰	۵۵. ایران: جاده شاهی
۲۵۵	۵۶. الاله آناهیتا
۲۵۹	۵۷. درّه‌های پنهان ایران
۲۶۳	۵۸. اصفهان
۲۶۶	۵۹. ایران سرزمین تضادها
۲۶۹	۶۰. پایتختها در فارس
۲۷۴	۶۱. شمال سرسبز ایران
۲۷۸	۶۲. گنبد سلطانیه
۲۸۱	۶۳. سروهای لبنان
۲۸۵	۶۴. پادشاه و جن
۲۸۸	۶۵. سه شهر امریکایی
۲۹۲	۶۶. شهر حیرت آمیز

۲۹۵	۶۷. باغهای هفوف
۲۹۸	۶۸. افسون فلسطین
۳۰۳	۶۹. باریکه غزه
۳۰۹	۷۰. رؤیت سه منظره از راه دور
۳۱۴	۷۱. شهرهای اردن
۳۲۰	۷۲. اموی‌های حیرت‌انگیز
۳۲۶	۷۳. پایان سفر
۳۳۰	نمایهٔ عام

سخن ناشر

با دریغ و افسوس، اکنون که می‌رود تا این کتاب به زیور طبع آراسته شود مترجم کتاب در میان ما نیست و هشت سالی است که به دیار باقی رفته است.

استاد محمدحسین آریا (۱۳۱۵ - شهریور ۱۳۹۰) در خرم‌آباد لرستان به دنیا آمد. دوره ابتدایی را بصورت متفرقه گذراند و تحصیلات متوسطه را در دبیرستان پهلوی سابق و دبیرستان نظام خرم‌آباد به اتمام رسانید. پس از گرفتن دیپلم وارد دانشکده افسری شد. دوره دانشکده را با موفقیت به پایان رساند و با کسب رتبه اول فارغ‌التحصیل شد. در آن زمان شاگردان ممتاز دانشکده افسری را برای دیدن دوره‌های عالی نظامی و زبان انگلیسی به آمریکا می‌فرستادند و استاد محمدحسین آریا هم بنابراین قاعده راهی آمریکا شد و تحصیلات تکمیلی خود را در آنجا گذراند. پس از بازگشت به ایران به تدریس در دانشکده افسری پرداخت و از همان زمان به ترجمه و تحقیق و تألیف پرداخت و این کار را بدون وقفه تا پایان حیات ادامه داد. و حاصل عمر پُربار او حدود چهل عنوان کتاب است. او مردی بود دقیق، منظم، متعهد به قول و قرار خویش، خوشرو، خوش‌اخلاق متواضع و عاشق. عاشق تاریخ و تمدنها، خصوصاً آثار توین‌بی، و همین عشق به تاریخ و تمدن باعث شد تا آمریکا، روسیه، هند، چین، کشورهای اروپا، خاورمیانه و خاور دور را برود و سیاحت کند و عاشق ایران، که تقریباً همه جای جای آن را از نزدیک دیده بود و به دفعات هم دیده بود و عاشق پهنه زادگاهش لرستان. و چه شوری داشت وقتی که از ایران و لرستان می‌گفت.

آثار چاپ شده آن شادروان عبارتند از:

۱. تمدن مغرب زمین (۲ جلد) تألیف اشپیل فوگل، انتشارات امیرکبیر
۲. تمدن‌های عالم، تألیف فیلیپ آدلر، انتشارات امیرکبیر
۳. بررسی تاریخ تمدن، تألیف آرنولد توین‌بی، انتشارات امیرکبیر
۴. گزیده آثار توین‌بی، تألیف فردریک تاملین، انتشارات امیرکبیر
۵. سفر به دور دنیا و ایران، تألیف آرنولد توین‌بی، انتشارات اساطیر

۶. سلیمان باشکوه، تألیف آنتونی بریج، انتشارات آستان قدس رضوی
  ۷. زندگی و سفرهای وامبری، تألیف آرمینیوس وامبری، علمی و فرهنگی
  ۸. عجایب هفتگانه در دنیای باستان، تألیف مارتین پرایس، علمی و فرهنگی
  ۹. زندگینامه مهاتما گاندی، تألیف رجینالد رنولدز، علمی و فرهنگی
  ۱۰. فرزندان درباری ایران (ظل السلطان)، تألیف اسپاروی، نشر قلم
  ۱۱. رویای خانه سرخ، تألیف تسائوسوئه، نشر قلم
  ۱۲. ساندینو، تألیف گئورگ سلسر، نشر تندر
  ۱۳. گاندی زندانی امید، تألیف جو دیت براون، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
  ۱۴. تمدنهای خاورمیانه، تألیف ویلیامز وبرین، انتشارات الهام
  ۱۵. برخورد آرای مسلمانان و مسیحیان، تألیف موتگمری وات، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
  ۱۶. مسلمانان در اروپا، تألیف برنارد لوئیس، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
  ۱۷. اقلیتهای مسلمان در اتحاد شوروی، تألیف آکینر، علمی و فرهنگی
  ۱۸. اقلیتهای مسلمان در جهان امروز، تألیف کتانی، انتشارات امیرکبیر
  ۱۹. دیدگاه‌های بین‌المللی درباره جنگ خلیج فارس، تألیف الکس دنچف، انتشارات وزارت امور خارجه
  ۲۰. جنگ افزار در دوران قدیم، تألیف فاوئر، انتشارات الهام
  ۲۱. دایرةالمعارف جنگ و سلاح، تألیف سیمون آدامز، انتشارات الهام
  ۲۲. جنگ جهانی اول، تألیف سیمون آدامز، انتشارات الهام
  ۲۳. جنگ جهانی دوم، تألیف سیمون آدامز، انتشارات الهام
  ۲۴. دریازنی، تألیف ویلیامز وبرین، انتشارات الهام
  ۲۵. جاسوسی، تألیف استوارت ماری، انتشارات الهام
  ۲۶. سفرنامه لرستان و خوزستان، تألیف بارون دوید، علمی و فرهنگی
  ۲۷. کوچ‌نشینان لرستان، تألیف مورتسنسن، انتشارات پژوهنده
  ۲۸. شمشیر ایران (زندگی نادرشاه)، تألیف مایکل آکس وورتی، انتشارات اساطیر
  ۲۹. لرستان در سفرنامه سیاحان، تألیف، انتشارات فکر روز
- خدایش بیامرزد که از مفاخر ماندگار فرهنگی لرستان و ایران است.

ع. جربزه دار

۲/۵ بامداد جمعه ۱۳۹۸/۰۲/۲۹

پیشگفتار مترجم

سفرنامه حاضر حاصل سیاحت هفده ماهه توین بی از کشورهای آسیا، اقیانوسیه و امریکای لاتین است که او در سال ۱۹۵۶ بدان مبادرت کرد. شرح وی از این سفر دور دراز با سفرنامه‌های مرسوم بسیار متفاوت است. او مشاهدات خود را در ۷۳ گفتار مستقل از هم چنان تدوین کرده که خواننده می‌تواند هر گفتار را که مایل است انتخاب کند و بخواند بی‌آنکه پیوستگی مطالب را از دست بدهد. در هر گفتار مطالبی را که از نظر تاریخی و مسائل روز حائز اهمیت است شرح داده و در عین حال از ذکر خاطرات روزانه، که اگر بدان اقدام می‌کرد سیاحت نامه‌اش مثنوی هفتاد من کاغذ می‌شد، دوری گزیده است.

در این میان شرح سفر خود را در گوشه و کنار ایران در ۸ گفتار به تفصیل بیان کرده؛ در میان کشورهای متعدد و مقصد خود بیشترین گفتارها را به ایران و هند و خاورمیانه اختصاص داده.

حال که قریب ۵۰ سال از زمان مسافرت او به دور دنیا می‌گذرد و گذر این ایام بسیاری از تحلیلهای تاریخی او را، بالاخص در منطقه‌ای که ما در آن قرار داریم، به محک تجربه درآورده خواندن نظرات او جذابیت بسیار بیشتری پیدا می‌کند. بعد از شرح مسبوط از دیدنیهای ایران و شبه قاره هند مطالب فراوانی در مورد عربستان، فلسطین، سوریه، لبنان، اردن و عراق و کشورهای دیگر هلال حاصلخیز دارد که سفرنامه او را برای خوانندگان فارسی زبان فوق‌العاده دلچسب می‌کند.

آنچه توین بی در سیاحت نامه خود توصیف می‌کند به دلیل احاطه حیرت‌انگیزش به وقایع تاریخ ایام گذشته و مسائل روز عالم و نیز به خاطر ژرف‌نگری معمول خود به علل و عوامل حوادث و تأثیر متقابل رخدادهای دنیا بر

یکدیگر، اثری خواندنی و ماندنی پیش روی خواننده می‌نهد. در حقیقت دایرةالمعارفی از نکات بدیع «جغرافیایی تاریخی» فراهم آورده و آن را به صورت سکانسهای سینمایی، نه آنکه تنها شرح داده باشد، بلکه چنان تدوین کرده که گویی به خواننده می‌گوید بعد از قرائت اثر جاودانه و بسیار مطلوبش به نام بررسی تاریخ در ۱۲ جلد حال تکیه بدهد و آنچه او در این سفرنامه به زبان ساده‌تر بر پرده ذهن او مجسم می‌کند، تماشا نماید و از رنگارنگی آن لذت ببرد.

توین بی در شرح تشبیهات و قیاسات مناظری که در اکناف عالم می‌بیند استادی بی‌بدیل است و می‌کوشد به عمق و ریشه این استعارات و تأثیراتی که بر جا گذاشته‌اند موشکافانه نظر کند؛ و آنچه خود می‌بیند پیش چشم خواننده بگذارد تا او هم از تماشای آن احساس التذاذ کند. فی‌المثل وقتی از اصفهان در مسیر یزد به سفر می‌رود و به روستاها و شهرکهای سر راه اشاره می‌کند و از «عقدای عطشان و تفتیده لب در کویر ایران یاد می‌کند، و از تلاش و استعداد مردمان کویری در حفر قنوات و جدال برای زنده ماندن، چنان تصویری بر پرده خیال می‌آورد که گویی اگر چنان مبارزه‌ای نمی‌بود حواشی کویر ایران نیز همچون «ربع الخالی» عربستان خالی از حیات می‌شد؛ اما به گمان او انسان ایرانی به این ممسکی طبیعت پاسخی خلاق داده است. در مقابل تشنه لبی شرق اصفهان او با چند ساعت طی سفر در جهت دیگری به کوههای بختیاری و وفور آب و سرسبزی این بخش از ایران اشاره و تضاد این دو منطقه را با قلم سحرانگیز خود بیان می‌کند. ذکر نکاتی هر چند مجمل درباره زندگی این مسافر برجسته فلسفه تاریخ شاید در شناختن آرای او بی‌تأثیر نباشد:

آرنولد جوزف توین بی در سال ۱۸۸۹ در لندن در خانواده‌ای فرهیخته و با فرهنگ متولد شد؛ مادر و عمویش هر دو مورخ بودند. او تحصیلات دانشگاهی خود را در دانشکده «بی‌لیل» آکسفورد پی گرفت. در سال ۱۹۱۳ با دختر استاد خود، پرفسور موری، ازدواج کرد و صاحب دو پسر شد. به خاطر استعداد و ژرفای معلوماتش در اوان جوانی یعنی در ۲۳ سالگی برای تدریس تاریخ کلاسیک یونان در دانشگاه آکسفورد دعوت شد. به خبرنگاری هم علاقه وافر داشت چون امکان تحقیق میدانی را برای او فراهم می‌کرد و به همین خاطر در سالهای ۱۹۲۱-۱۹۲۲

در اثنای جنگ یونان و ترکیه به عنوان خبرنگار روزنامه منچستر گاردین به تهیه خبر پرداخت؛ باتمام علاقه‌ای که به تاریخ و تمدن یونان نشان می‌داد به عنوان اعتراض از تجاوز یونان به ترکیه کرسی مطالعات یونان در دانشگاه لندن را، که با کمکهای مالی دولت یونان تاسیس شده بود، ترک گفت و عدالت خواهی خود را در عمل نشان داد.

در سفر به دور دنیا هم او در مقام خبرنگار روزنامه آیزورر فعالیت کرد. آنچه در این کتاب ذکر می‌کند قبلاً به صورت مقاله در این روزنامه به چاپ رسانده است. به دلیل همین فعالیتهای میدانی و مطالعات عمیق دانشگاهی و مخصوصاً در مقام مسئول «انستیتوی سلطنتی مسایل بین‌المللی» یک پا در تاریخ گذشته و پای دیگر در حوادث جاری جهان داشت و آثار متعددی هم منتشر ساخت؛ که از آن جمله دوره ۱۲ جلدی بررسی تاریخ از یادگارهای همیشگی اوست که نامش را به عنوان برجسته‌ترین تحلیلگر فلسفه تاریخ در جهان پرآوازه کرد.

شرق به غرب یا سفری به دور دنیا را در ایام پختگی فکری و بعد از بازنشستگی از فعالیتهای رسمی خود تحریر کرد که به خاطر زبان نسبتاً روانی آن بسیار مورد توجه واقع شد و در زمره آثار معروف او درآمد که اینک برگردان فارسی آن پیش روی شماست. از آنجا که توین بی، متوفای ۱۹۷۵، در روایت خود از ذکر اسامی مکانها و ناموران تاریخ درنگ نمی‌کند و این مترجم نیز پیش از این دو اثر گرانسنگ او بررسی تاریخ تمدن و گزیده آثار توین بی را به فارسی برگردانده ضروری می‌داند در حد مقدور و مآخذ در اختیار، در پانوشتهای خود به اختصار به آنها اشاره کند. امید آنکه اهل نظر و صاحبان آرا از ذکر خطای احتمالی دریغ نورزند.

بر ذمه مترجم است که از آقای مرتضی رهبانی، پژوهشگر و مؤلف، که با تفکرات و نظرات توین بی آشنایی عمیق دارد و در برگردان فارسی به این مترجم یاری رسانده و همچنین از آقای عبدالکریم جریزه‌دار مدیر مؤسسه انتشارات اساطیر به خاطر چاپ نفیس اثر سپاسگزاری نماید.

آریا «لرستانی»

زمستان ۸۵

مقدمه مؤلف

سفری که در این کتاب توصیف می‌کنم طولانی‌ترین مسافرتی است که من و همسر در زندگی به آن اقدام کرده‌ایم. بعد از آنکه از مشاغلان در «انستیتوی سلطنتی مسایل بین‌المللی» در لندن بازنشسته شدیم فرصت انجام این سفر طولانی را به دست آوردیم. همسر من سی و چهار سال و من سی و سه سال در این انستیتو کار کردیم. بر این اساس تصمیم گرفتیم فصل جدیدی در زندگی خود بگشاییم؛ به نظر می‌رسید پربارترین کار آن است که خودمان به سفری طولانی برویم تا بتوانیم مردم و مکانهایی را ببینیم که قبلاً در حین کار با آنها آشنا شده بودیم؛ البته آن آشنایی مستقیم نبود. ملاقات چهره به چهره با اشخاص و دیدن مناظر یک سرزمین به چشم خود در مقایسه با مجلداتی از نوشته‌ها و تصاویر و نقشه‌ها، ارزشمندتر است. ما به سفری توان فرسا اما پرفایده رفتیم. با خاطره‌ای از دوستیهای تازه و معلومات جدید، که برای بقیه عمر ما سرمایه‌گرانهایی خواهد بود، به خانه بازگشتیم.

روایتی که در اینجا عرضه می‌شود شرح برخی از دیدنیها و فعالیتهایی است که به صورت مجموعه مقالات برای روزنامه آبرزور تحت عنوان در راه سفر تحریر کرده‌ام. نوشتن در این روزنامه برای من کاری دلچسب است. از سر دبیر آن به خاطر اجازه تجدید انتشار مقالات به صورت کتاب حاضر فوق‌العاده سپاسگزارم.

من شرح سفرمان را به صورت مجمل آورده‌ام و آن را به صورت مسلسل و بر طریق یادداشتهای روزانه توصیف نکرده‌ام. چون بر این باورم مثلاً واقعه‌ای مثل عبور کردن از کانال پاناما برای کسی که قبلاً آن را تجربه نکرده، جالب خواهد بود اما توصیف مجدد این گونه تجارب برای مردمی که با آنها فوق‌العاده آشنا هستند، ضرورتی ندارد. نگاه اول به کانبرا و دهلی نو هم خیلی جالب است اما اکنون همه مردم دنیا می‌توانند به این دو پایتخت جدید سفر کنند و آنها را ببینند. شاید بتوان از

واشنگتن دی. سی و ریاض شهرهای قابل توجهی که به سرعت در حال توسعه است - توصیفی فراهم کرد؛ و البته ریاض، گذشته از موارد معدودی مثل کیتو^۱ و بانکوک، تنها پایتختی است که سیاحت در آن را شرح داده‌ام. به طور کلی پایتختهای دنیای امروزی بسیار شبیه هم هستند و تمایز نهادن میان آنها هر روز دشوارتر می‌شود. دمشق، چه بخش قدیم و چه جدید را باید استثنای درخشانی به شمار آورد. اما دمشق هم بیش از آن برای مردم آشناست که بخواهم آن را شرح دهم؛ پترا^۲ و پالمیرا^۳ در سوریه هم این چنین هستند. اما شاید «بوربودور»^۴ یا آنگکور^۵ چنین نباشند. بر این اساس از توصیف پترا و پالمیرا صرف نظر کرده‌ام اما از بوربودور و آنگکور شرحی آورده‌ام؛ و گرچه من و همسر من هیچگاه قبلاً این چهار مکان جالب را ندیده بودیم به دشواری می‌توانیم بگوییم کدام یک بیشتر جالب‌اند. به طور کلی به شهرها نگاهی گذرا داشته‌ام و به آبادیها، که شناخت کمتری از آنها داریم و می‌توانم بگوییم جالبتر نیز هستند، بیشتر پرداخته‌ام.

سفر ما با کمک مالی بنیاد راکفلر در نیویورک امکان‌پذیر گردید که به من و همسر من به خاطر اینکه بتوانیم به کتاب بررسی تاریخ^۶ نگاه تازه‌ای بیفکنیم اعطا شد. با این کمک توانستیم یک بار دیگر مکزیک را ببینیم و چشم به آینده بدوزیم تا به یمن این کمک مالی باز هم سفر کنیم. هدف اول در این سفر دیدن کشورهای آسیایی و امریکای لاتین بود که همانند مکزیک اکثراً جمعیت غیر اروپایی دارند. این افتخار را نیز داشتم که «انستیتوی استرالیایی مسائل بین‌المللی» و دانشگاه‌های استرالیا از من دعوت کنند تا یکی از سخنرانان سالانه بنیاد دیسن

۱. Quito پایتخت اکوادور.

2. Petra

3. Palmyra

۴. Borobudur ویرانه معبد بزرگ بودایی در جاوه مرکزی اندونزی که قریب ۱۰۰۰ سال پیش ساخته شده و حدود ۱۵۰۰ نقش برجسته عالی و ۴۳۰ تندیس از بودا به اندازه طبیعی در آن کشف کرده‌اند.

۵. Angkor یا آنگکورات معبد بزرگ امپراتوری خمر در کامبوج است و به عنوان شاهکار معماری آن را با تاج محل هند قابل قیاس و یکی از نوادر دنیا می‌دانند.

۶. توین بی در اواخر عمر این دوره ۱۲ جلدی فوق‌العاده ارزنده را در یک جلد خلاصه و مصور کرده و این قلم آن را به فارسی برگردانده و انتشارات امیرکبیر به چاپ رسانده است.

باشم؛ و نیز به دعوت دانشگاه امریکایی بیروت استاد مدعو شدم. خوشبختانه این دو دعوت با سفر ما و با برنامه کمک مالی راکفلر منطبق گردید. این کمک همراه با سخنرانیهای آموزشی بنیاد دیسن و استاد مدعوی در بیروت امکان آن را فراهم آورد تا به دور دنیا سفر کنیم. ما از شرق به غرب رفتیم و این مسیر به عوض آنکه شب را درازتر کند کوتاهتر کرد و این نکته برای کسی که سفری سخت در پیش رو دارد حائز اهمیت است. ما سفر خود را چنان ترتیب دادیم که در زمستان نیمکره جنوبی در استرالیا و در زمستان نیمکره شمالی در هند باشیم.

هم در نقشه‌ریزی سفر و هم در اجرا، بیش از آن مدیون «شورای بریتانیایی» هستم که بتوانم به زبان بیاورم. بدون یاری این شورا در لندن و دفتر نمایندگیهای آن در ماورای بحار تحقق آنچه انجام دادیم، نامیسر می‌شد. در هر کشوری که این شورا نمایندگی داشت چرخ سفر ما به خوبی می‌چرخید. اگر توانستیم در برابر فشار این برنامه سنگین تاب بیاوریم، صرفاً به یمن مهربانی و مهمان‌نوازی و شایستگی‌ای بود که ما از این شورا دیدیم. امیدوارم جلسات سخنرانی، که اقبال ادای آنها را تحت حمایت شورا داشته‌ام، محبت آنان را تا اندازه‌ای جبران کرده باشد. عمق احساسی که داریم نمی‌توانیم بیان کنیم. اگر قرار باشد نام اعضای دفتر شورا، را که اقدامات محبت‌آمیز انفرادی آنان را با سپاس فراوان به خاطر داریم، ذکر نمایم باید چندین صفحه را سیاه کنم. اما نمی‌توانیم از ابراز تشکر نسبت به آقای جی. بی. اس. جاردین، نماینده شورا در بغداد به خاطر التفاتش نسبت به همسر، که هم میزبان ما بود و هم از بیماری او مراقبت کرد، ابراز نکنم.

از اشخاص و نهادها و دولتهای دیگری هم به خاطر مهمان‌نوازی و تسهیلات فوق‌العاده که برایمان فراهم کردند سپاسگذاریم: که از آن جمله باید از دولتهای اکوادور، زلاندنو، اندونزی، ویتنام، هند، پاکستان، سوریه، اردن و از موسساتی چون «خانه فرهنگی اکوادوری»^۱، انجمن پرویی، خانه بین‌المللی ژاپن، مؤسسه هندی مسائل جهانی، شرکت نفت آرامکو، آژانس رفاه و خدمات سازمان ملل و صفی از دانشگاههای برجسته یاد کنم.

شاید انصاف نباشد تا براسامی اشخاص معینی انگشت بگذارم در حالی که می‌دانم کسان دیگری هم بوده‌اند که بسیار به ما محبت کرده‌اند. با این حال، نمی‌توانم این کتاب را منتشر کنم بی آنکه از شخصیت‌هایی تشکر نکنم؛ از آن جمله باید از: سینورا اسکالون ویلا که در مدت اقامت‌م در کارتاخینا مهمان خانه او بودم. آقای لوئیس استومر که میزبان سخاوتمند و همسفرم در پرو بود؛ خانم نانس دیکینز، مدیر انستیتوی استرالیایی مسائل بین‌المللی؛ خانم بودیاری جو از بخش فرهنگی وزارت آموزش و پرورش در جاکارتا؛ خانم و آقای شیگهارو ماتسوموتو از خانه بین‌المللی ژاپن در توکیو؛ پرفسور بنی امین فاریس و زینه زینه در دانشگاه امریکایی بیروت؛ و پرفسور یار شاطر در دانشگاه تهران که در شماری از سفرهای خاطره‌انگیزم در ایران ما را همراهی کرد سپاسگزاری نمایم.

اما کلمات برای سپاسگزاری کفایت نمی‌کند. بهترین کار برای ما آن است تا بکوشیم در حد توان از این یاری‌های بی‌چشمداشت، که تعداد فراوانی از اشخاص در گرد جهان به ما آموخته‌اند، شرحی بیاوریم. خاطره این محبت‌ها و مهربانیه‌ها ارزشمندترین بخش بار ذهنی‌ای است که ما با خود به انگلستان باز آوردیم.

آرنولد توین بی